

KPJ I NACIONALNO PITANJE

PISMO CK KPJ VESELINU MASLEŠI

2. novembra 1936.

... U platformi mora jasno i nedvosmisleno doći do izraza riješenost da će se pravo samoopredjeljenja svih naroda poštovati, tj. ne samo pravo Srba, Hrvata i Slovenaca nego i Makedonaca i Crnogoraca, a isto tako pravo naroda u Vojvodini, Bosni i Hercegovini da odluči o tome da li da sačuva svoju regionalnu samostalnost u federativnoj državi.

Također treba istaći prava narodnih manjina: Nijemaca, Mađara i Albanaca na ravnopravnost.

Razumije se, u samom NFS (ne mora se tako zvati) treba da bude jedinstvenost pogleda na ova dva osnovna pitanja:

- 1) federativna država;
- 2) koliko federativnih jedinica (mislim sedam).

Meni izgleda da je srbijanska UO (pa i jedan dio narodnofrontovaca) spremna da dade slobode Hrvatima i Slovencima, a ostale narode i provincije ona smatra srpskim. Srpska buržoazija na nov i rafiniran način želi da osigura svoju prevlast i hegemoniju nad Makedoncima i Crnogorcima, nad narodom u Bosni i Hercegovini i Vojvodini.¹

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 3, 37.

USTANOVNI KONGRES KOMUNISTIČKE STRANKE SLOVENIJE

Aprila 1937.

OBAVEZSTILO C. O. K. S. J.

Aprila 1937 se je vršil Ustanovni kongres Komunistične stranke Slovenije. Na tem Kongresu so bile pretstavljene najvažnije slovenske organizacije stranke. Na Kongresu so bile enoglasno sprejeti tile sklepi:

- 1) Manifest slovenskemu narodu;
- 2) Pozdrav Izvršnemu odboru Komunistične Internacionale;
- 3) Pozdrav Centralnemu odboru Komunistične stranke;

¹ U pismu su prvi put u integralnom obliku izloženi pogledi na nacionalno pitanje u Jugoslaviji. Pismo je potpisano sa „Petar“. Ideja o sedam federalnih jedinica nije više ponovljena. Rezolucija i proglas novog CK KPJ (M. Gorkić, J. Broz, R. Čolaković, S. Žujović i F. Leskošek), doneti u duhu Moskovskog savetovanja u Izvršnom komitetu Kominterne avgusta 1936, sadržavali su i stavove iz Pisma CK KPJ Veselinu Masleši. Na pomenutom savetovanju je kritikovano rukovodstvo KPJ što se uglavnom orijentisalo na stvaranje Narodnog fronta „odozdo“, umesto da gradi saradnju sa građanskim snagama iz redova opozicije. Savetovanje je istaklo i značaj reorganizacije Jugoslavije kao demokratske federativne republike, suprotno dotadašnjoj politici njenog razbijanja. Pismo se u *Sabranim djelima J. B. Tita* (tom 3, 37), naziva „Pismo za Srbiju“. Pismo je odgovor na pitanja koja je krajem oktobra 1936. iz Beograda dostavio V. Masleša, imajući još odranije veze sa Adolfom Mukom, čiji je pseudonim bio „Petar“, tako da ga je CK KPJ iskoristio i ovom prilikom, s tim što se pod njime vodi Tito.

4) Pozdrav junaškemu španskomu ljudstvu.

Na Kongresu je bil izabran Centralni odbor Komunistične stranke Slovenije, ki sestoji iz 58,5% delavcev, 16/7% kmetov in obrtnikov ter 25% intelektualcev in nameščencev.²

Istorijski arhiv KPJ, tom II, 404.

„OBAVJEŠTENJE“ o OSNIVAČKOM KONGRESU KP HRVATSKE

Avgusta 1937.

U junu mjesecu ove godine održan je osnivački kongres Komunističke stranke Hrvatske. Na njemu je pored odluka o smjernicama budućeg rada prihvaćen proglas hrvatskom narodu i izabran CK KSH. Socijalni sastav CK: radnika 43,75%, seljaka 12,50%, obrtnika 6,25%; namještenika 18,75%, intelektualaca 18,75%. S kongresa je upućen pozdrav španjolskoj narodnoj vladi, borcima iz Jugoslavije u republikanskoj Španiji, generalnom sekretaru Komunističke internacionale drugu Dimitrovu i CK KP Jugoslavije. U sljedećem broju „Proletera“ donijet ćemo niz članaka o kongresu i njegovom značaju. Proglas i odluke kongresa biće štampani u zasebnoj brošuri.³

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 3, 92.

PROGLAS OSNIVAČKOG KONGRESA KOMUNISTIČKE STRANKE HRVATSKE

ZA SLOBODNU I SUVERENU KONSTITUANTU

Bez nacionalne ravnopravnosti nema opstanka današnjoj državnoj zajednici; ugrožena je sloboda i nezavisnost hrvatskog i ostalih naroda Jugoslavije.

² Osnivački kongres KP Slovenije je održan između 17. i 18. aprila 1937. u Čebinama. E. Kardelj, koji se vratio u Jugoslaviju iz Moskve, podneo je referat o razlozima za osnivanje KP Slovenije. Borba za federativno uređenje povezivana je sa borbom protiv spoljne opasnosti. Upozoravano je da stvaranje KP Slovenije nije smelo da dovede do slabljenja KPJ, već do njenog jačanja. Za sekretara CK KP Slovenije izabran je Franc Leskošek. U Proglasu osnivačkog kongresa KP Slovenije naglašava se da su budućnost i opstanak slovenačkog naroda mogući jedino u slobodnom savezu sa bratskim narodima Jugoslavije u obliku savezne države; da se slovenački narod ne može odreći svog starog cilja, ujedinjene i slobodne Slovenije, pri čemu se misli na slovenačke krajeve koji su ostali u Italiji i Austriji; da je slovenačka radnička klasa jedna trećina slovenačkog naroda i to njegov „najsvesniji, najbolji i najorganiziraniji dio“, zbog čega i nosi i „povijesnu odgovornost za budućnost slovenskog naroda“.

³ KP Hrvatske je osnovana u noći između 1. i 2. avgusta 1937. u Anindolu kod Samobora. Pripreme za osnivanje KP Hrvatske sproveo je J. Broz Tito. Istaknut je značaj slobodno izabrane konstituante u borbi za nacionalnu ravnopravnost. U Proglasu osnivačkog kongresa KP Hrvatske nalazi se ideja da je KPJ bila uvek za „nacionalne slobode, ravnopravnosti i bratstva među narodima“, a na drugoj strani, da „između radničkih interesa i pravih interesa hrvatskog naroda nema i ne može biti nesuglasica“. (*Istorijski arhiv KPJ*, tom II, 410) Napadnuta je frankovačka demagogija o „nezavisnoj hrvatskoj državi“. Ukazano je da mržnja prema srpskom i drugim narodima Jugoslavije mogu da dovedu do novog ropstva hrvatskog naroda. Za sekretara CK KP Hrvatske izabran je Đuro Špoljarić. Međutim, opšta osuda „kolonizatorskih metoda srnske buržoazije“ sa proterivanjem „svih onih koloniziranih elemenata“ pomoću kojih su vladajuće snage ugnjetavale druge narode, nije uvek u političkoj praksi vodila uvažavanju socijalnih i klasnih merila.

Samo slobodni, ravnopravni, složni i zadovoljni narodi Jugoslavije biti će voljni i sposobni da suzbiju svaki pokušaj vanjske fašističke invazije i da odbrane svoju nacionalnu slobodu i nezavisnost.

Slobodno izabrana i suverena Konstituanta je pozvana da prvi puta od osnutka ove države stvori slobodni demokratski sporazum između naroda Jugoslavije, tj. da sami narodi slobodno urede svoje međusobne odnose i svoju državnu zajednicu. Frankovačko-fašistička demagogija o nezavisnoj „hrvatskoj državi“, danas može samo da izazove rat i fašistički napadaj, da pretvori našu domovinu u ruševine i da hrvatskom narodu mjesto jednog jarma nametne drugi, još gori — jaram Rima i Berlina. U tom cilju ona širi šovinističku mržnju među narodima Jugoslavije a naročito prema srpskom narodu i nastoji da omete bratski sporazum među njima...

Posebna radnička stranka ne znači cijepanje hrvatskih redova, ne znači slabljenje borbe hrvatskog naroda. Baš naprotiv, to znači organizovanje jednog discipliniranog činioca u borbi za prava hrvatskog naroda, u borbi protiv fašizma i rata, za mir, za slobodu i demokraciju...⁴ *Istorijski arhiv KPJ, tom II, 409—412.*

PETA ZEMALJSKA KONFERENCIJA SKOJ-a O JEDINSTVU
RADNICKE I RADNE OMLADINE I ORGANIZACIONIM PITANJIMA
NAŠEG SAVEZA

Leto 1939.

II

Razvitak našeg Saveza nije u toku zadnjih godina išao normalnim putem. Za to je razlog u prvom redu u činjenici da odmah posle VI kongresa Komunističke omladinske internacionale SKOJ nije pravilno počeo da provodi njegovu liniju. Umesto likvidacije sektaških kružoka i prelaska na organizovani masovni rad — SKOJ je bio likvidiran kao samostalna organizacija. Ovaj postupak — u potpunjoj protivnosti sa linijom VI kongresa — bio je delo neprijatelja koji su tada još bili zamaskirani u našoj Partiji: Gorkića, Muka, i sličnih, i umnogome je otežao dalji razvitak našeg Saveza umevši zabunu u njegove redove i prouzrokovavši razna skretanja. Sredinom 1937. godine KPJ je priskočila u pomoć SKOJ-u i od tada, uz pomoć njenu i pomoć KOI, otpočeo je rad na organizaciji našeg Saveza i borba za liniju VI kongresa, čije prave značajne rezultate beležimo u zadnje dve godine.

Kada kažemo da je likvidacija skojevskih organizacija, izvršena 1936, bila gruba pogreška i delo neprijatelja, ne sme se to shvatiti kao težnja da obnovimo način i organizacionu šemu našeg Saveza pre VI kongresa, da obnovimo sistem rada koji je bio sektaški i čista kopija Partije. Od tada, sprovodeći pravilnu liniju KOI, naš Savez je prevalio već jedan dosta dug put i komunistički omladinci danas su, u važnijim

⁴ Naglašavalo se da stvaranje KP Hrvatske ne znači razbijanje KPJ, odnosno dovođenje u pitanje osnovnog organizacionog principa na kome je ona počivala — demokratskog centralizma. Sve komunističke organizacije, nezavisno od novog statusa KP Slovenije i KP Hrvatske bile su i ostale deo nerazdeljive jedinstvene KPJ, dužne da se povinuju odlukama većine u skladu sa principom demokratskog centralizma, a u samoj organizaciji KPJ nisu imale veća prava u odnosu na druge pokrajinske partijske organizacije.

centrima, okupljeni oko Partije i linije našeg Saveza. Na današnjoj etapi razvitka SKOJ-a u jednu masovnu revolucionarnu organizaciju radne omladine — što je naša *perspektiva* — potrebno je, u organizacionom pogledu: osigurati naše rukovodstvo radom komunističkih omladinaca u legalnim masovnim organizacijama bez stvaranja sektaških nelegalnih kružoka i ćelija staroga tipa, i organizovati njihovo vaspitanje u duhu marksizma-lenjinizma na što legalniji način. Na taj će način komunistička omladina, okupljena oko naše Partije i linije CK SKOJ-a, uz punu pomoć partijskih organizacija njenim rukovodstvima i celom radu, uspešno sprovesti svoje zadatke. Iskustvo u našem radu već potvrđuje pravilnost ovakvog rada.

Komunistički omladinci moći će pravilno da rade samo onda ako budu naoružani teorijom proletarijata — marksizmom-lenjinizmom. Zadatak je našeg Saveza da uz pomoć Partije organizuje vaspitanje i podizanje naših kadrova i što širih slojeva antifašističke omladine u duhu marksizma-lenjinizma. Mladi komunisti moraju postati opštekulturno i politički pravilno vaspitani ljudi i u tu svrhu najbolje će poslušiti *Istorila saveza* komunističke partije (boljševika)* izašla već na sva tri naša jezika, u kojoj je na omladini pristupačan i jedinstven način iznesen postanak, borba i pobeđe boljševičke teorije i prakse. Što bolje proučavanje i proširavanje ove divne knjige, tog pravog udžbenika mladih, biće merilo političke zrelosti i aktivnosti celog našeg Saveza.

Posebnu pažnju valja obratiti politici kadrova u omladinskom radu. Naš Savez raspolaže danas sa dve vrste kadrova: jedni su kadrovi ušli u pokret u doba vojno-fašističke diktature, provereni u borbi za liniju, u svakodnevnom radu, na policiji i u zatvorima. Ovi kadrovi imaju političkog iskustva, provereni su i čvrsti i predstavljaju ponos našeg Saveza. Drugi su novi kadrovi, nikli iz masovnog pokreta u zadnje dve-tri godine: kadrovi bez toliko iskustva i znanja, ali sa živim osećanjem za novo, povezani sa svakodnevnom životom i potrebama mladih. U našem radu treba dovesti u harmoničnu saglasnost stare i nove kadrove, koji će, zajednički, dopunjujući se, najuspešnije izvršiti zadatke u radu sa svim omladinskim borbama.

U redovima komunističkih omladinaca nije bilo — i još danas nema — dovoljno principijelne *jasnoće i budnosti* prema aktivnosti neprijatelja, u prvom redu trockističkih bandita i njihovih pomagača. Samo se tako može objasniti druga aktivnost i sabotaza takvih elemenata na univerzitetima u Zagrebu i Ljubljani i kod ženske omladine u Beogradu. Pored toga, razni antipartijski elementi i banditi bivših levih i desnih frakcionaša, koji svojim razornim radom služe reakciji i fašističko-imperijalističkim osvajačima, pokušavaju da razbiju omladinsku borbu i iskoriste naš Savez u svoje svrhe. Iz svih tih razloga potrebno je energično likvidirati svaki liberalizam prema trockistima i njihovim pomagačima svih vrsta i svakodnevno, na radu, objašnjavati omladini njihovu suštinu i metode, demaskirajući ih i privlačeći svu naprednu omladinu u borbu protiv tih najogavnijih agenata međunarodne i jugoslovenske reakcije.

U svome radu naš Savez je naišao na punu potporu CK Komunističke partije Jugoslavije, koji danas, kada su iz redova naše drage i junačke Partije izbačeni skriveni agenti i neprijatelji i frakcionaši svih vrsta, vodi naš pokret novim poredama. CK KPJ preduzeo je i mere da

* Treba da piše Svesavezne.

sve partijske organizacije likvidiraju svoju nemarnost u pogledu omladinskog rada. Naš Savez ponosan je što [je] u prošlim godinama teških iskušenja, i pored svih udara i pokušaja neprijatelja, ostao čvrsto i nepokolebivo na strani Komunističke partije. Na njenoj strani, okupljeni oko svog CK komunistički omladinci nastaviće svoju borbu za prava mladih, protiv fašizma i imperijalističkog rata, za socijalizam.⁵
A-CKSKJ, Fond CK SKOJ-a, 19391; Kongresi, konferencije i sednice centralnih organa SKOJ-a (1925—1941) (priređili: Sl. Cvetković, M. Vasić), Beograd, 1983, 364—369.

IZ REZOLUCIJE V KONFERENCIJE KPJ

Oktoobra 1940.

... U ovim sudbonosnim danima imperijalističkog osvajanja, kada se grubom silom uništavaju ostaci slobode i nezavisnosti malih naroda i špekuliše ugnjetenim narodima pojedinih zemalja za postignuće svojih osvajačkih ciljeva, pred našu Partiju se postavlja u još oštrijem obliku jedna od najvažnijih i aktuelnih zadaća — borba za nacionalnu ravnopravnost ugnjetenih naroda i nacionalnih manjina Jugoslavije:

a) borba za ravnopravnost i samoodređenje makedonskog naroda protiv ugnjetavanja od strane srpske buržoazije, ali u isto vrijeme i uporno raskrinkavanje talijanskih i bugarskih imperijalista i njihovih agenata, koji, isto tako, putem demagoških obećanja hoće da podjar-me makedonski narod;

b) borba za ravnopravnost i samoodređenje crnogorskog naroda, ali u isto vrijeme odlučna borba protiv vodstva federalista, koje pomoću talijanskih imperijalista priprema novi jaram crnogorskom narodu;

c) borba za slobodu i ravnopravnost arnautskih manjina na Kosovu, u Metohiji i Sandžaku, a u isto vrijeme i borba protiv talijanskih agenata koji u tim krajevima nastoje raznim obećanjima obmanuti ugnjetene Arnaute i" izazvati ratni sukob u tom dijelu Jugoslavije;

d) borba protiv kolonizatorskih metoda srpske buržoazije u tim oblastima i protjerivanje svih onih koloniziranih elemenata pomoću kojih srpska buržoazija ugnjetava makedonske, arnautske i druge narode;

e) borba za slobodu i ravnopravnost mađarskih, rumunskih, nje-mačkih i drugih nacionalnih manjina u Vojvodini, a u isto vrijeme i

⁵ Na Petoj zemaljskoj konferenciji SKOJ-a, jula 1939, prema navedenoj zbirci dokumenata, za članove CK SKOJ Jugoslavije izabrani su: Ribar Ivan, Vresko (Vilko), Bobnar Stanko (Berković), Mamula (Duja), Borivoj (Dobrivoje Radosavljević), Mates Leo, Vlahović Veljko (Vlasov I. P.) (Isto, 370). Tada je rečeno da je Beogradski univerzitet uspeo da okupi sve studente antifašiste. Uglješa Danilović kaže da je Beogreliski univerzitet „po broju studenata bio najjači, a po sastavu jugoslovenski u pravom smislu te riječi. Na njemu su studirali studenti iz svih dijelova zemlje: iz Srbije, Hrvatske, Crne Gore, Makedonije, većeg dijela Bosne i Hercegovine. Bili su to studenti iz siromašnih krajeva, što nije bilo bez uticaja na njihova politička opredjeljenja. Među nama su bile zastupljene sve jugoslovenske nacionalnosti i narodnosti. Bilo je i nešto bugarskih emigranata. Zajednička borba, idejni i politički rad bili su temelj velikog jedinstva i prevazi- laženja nacionalnih i vjerskih razlika." (U. Danilović, *Sjećanja*, I, Beograd, 1987). Za savremenu istoriografiju od naročitog značaja su Danilovičeva kazivanja o revolucionarnom pokretu na Univerzitetu u Beogradu iz kojih se na jasan način može videti njegovo širenje, intenzitet akcija, borbeno prekaljivanje i visoki nivo ideološke svesti, pre nego što je došlo do ozdravljenja Partije u celini i pojave novih rukovodećih kadrova u SKOJ-u.

borba protiv pokušaja mađarskih, njemačkih i drugih reakcionara da pomoću imperijalističkog osvajačkog rata tobože riješe nacionalno pitanje u tim i ostalim oblastima;

f) borba protiv pokušaja srpske i hrvatske buržoazije da međusobno dijele Bosnu i Hercegovinu i ne pitajući narode tih oblasti. Mi komunisti smatramo da narodi Bosne i Hercegovine treba da se sami slobodno oprijedjeie i nađu rješenje za uređenje u tim oblastima putem autonomije i slično;

g) borba za istinsko rješenje nacionalnog pitanja Hrvata i Slovenaca, a protiv zločinačkog dogovaranja i sporazumijevanja između srpske, hrvatske i slovenačke buržoazije na račun radnog naroda tih pokrajina ..⁶

Izvori za istoriju Saveza komunista Jugoslavije, Peta zemaljska konferencija KPJ, tom I, knj. 10, Beograd, 1980, 238—9.

⁶ Peta zemaljska konferencija KPJ potvrdila je dotadašnju liniju KPJ u oblasti nacionalnog pitanja. Perspektiva nacionalnog oslobođenja se videla u borbi protiv vladajuće buržoazije i njenog vezivanja sa Nemačkom i Italijom. Konferencija je donela odluku da se partijska organizacija Kosova i Metohije izdvoji iz pokrajinske organizacije Crne Gore i organizuje kao partijska organizacija neposredno povezana s CK KPJ. Na Petoj zemaljskoj konferenciji kritikovani su šovinistički istupi Metodija Šatorova Šarla, koji je napadao sve srpske koloniste u Makedoniji, nezavisno od njihovog socijalnog bića i političkog opredeljenja.